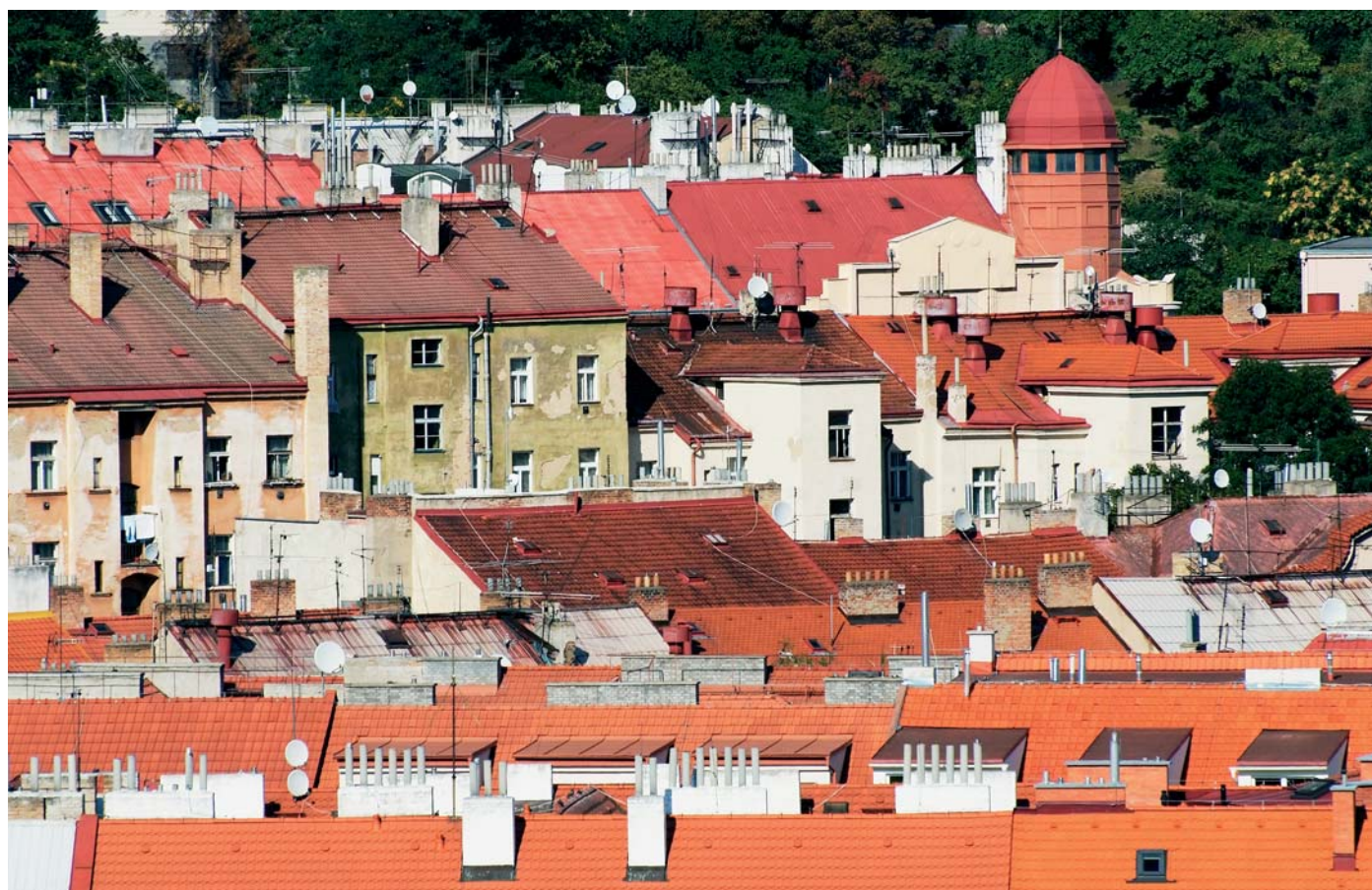

Počet obyvatel vzrostl, změnila se jejich struktura

K rozhodnému okamžiku sčítání žilo v České republice podle předběžných výsledků **10 562 214 obyvatel**, což je o 332 tisíc lidí více, než bylo sečteno v roce 2001. Co ještě se od roku 2001 změnilo?

K 26. 3. 2011 bylo sečteno více než **2,1 mil. domů**, tj. budov, které jsou určeny k bydlení.

Největší nárůst počtu obyvatel za posledních deset let zaznamenal Středočeský kraj (o více než 150 tis.) a Praha (více než 100 tis. obyvatel). Středočeský kraj a Praha se tak staly kraji s nejvyšším počtem obyvatel v rámci České republiky, zatímco dříve nejlidnatější Moravskoslezský kraj se posunul až na 3. místo. Pouze tři kraje měly k datu sčítání méně obyvatel než v roce 2001: Moravskoslezský (největší pokles), Zlínský a Olomoucký kraj.

Sčítání lidu

se uskutečnilo k datu 26. 3. 2011 (tzv. rozhodný okamžik), a to v souladu jednak se zákonem č. 296/2009 Sb., o sčítání lidu, domů a bytů v roce 2011 a jednak s nařízením Evropského parlamentu a Rady č. 763/2008 o sčítání lidu, domů a bytů.

V rámci zpracování předběžných výsledků se prezentují první souhrnné údaje za osoby, které mají na území ČR trvalý pobyt nebo některý z typů povolení k dlouhodobému pobytu v případě cizinců, za domy určené k bydlení a za obydlené byty.

Cizinců přibýlo

Z hlediska státního občanství se struktura obyvatel proti sčítání 2001 změnila ve prospěch cizinců, jejichž počet dosáhl téměř 450 tis. V průběhu deseti let počet cizinců, tedy osob s jiným státním občanstvím než ČR, vzrostl více než 3,5krát. Téměř celý přírůstek počtu obyvatel proti sčítání v roce 2001 byl způsoben nárůstem počtu cizinců. Zároveň se ve srovnání s ro-

kem 2001 dále zvýšila koncentrace u nás žijících cizinců především do hlavního města Prahy, kde žijí dvě pětiny z nich; na Prahu a Středočeský kraj dohromady pak připadá více než polovina z celkového počtu cizinců v ČR. V hlavním městě představují cizinci dokonce již 14 % všech obyvatel. Významnější zastoupení cizinců je kromě Středočeského kraje rovněž v krajích Karlovarském, Plzeňském, a v absolutním počtu také v Ústeckém a Jihomoravském kraji. Nejnížší je naopak v ostatních moravských krajích, kde nedosahuje ani 2 % populace.

Také ve struktuře cizinců podle jejich státního občanství došlo ke změnám. Největší skupinu, více než čtvrtinu celkového počtu cizinců, představují občané Ukrajiny – v absolutním počtu téměř 118 tis. Dříve nejpočetnější skupina obyvatel se slovenským státním občanstvím tvoří nyní s počtem 84 tis. téměř pětinu všech cizinců. Významně jsou dále zastoupeni cizinci s občanstvím Vietnamu (53 tis.), Ruska (36 tis.), Německa (21 tis.) a Polska (18 tis.).

Ubývá rodáků

Zajímavým ukazatelem je podíl „rodáků“ – osob, které se narodily ve stejné obci, v jaké mají současné bydliště. Tento podíl za celou republiku v uplynulém desetiletí poklesl na necelých 49 %, zůstávají ale značné rozdíly mezi jednotlivými kraji. Prakticky ve všech moravských krajích a také v Praze tvoří rodáci stále o něco více než polovinu obyvatel. Naopak tradičně nižší je tento ukazatel v oblastech západního a severního pohraničí, kde osoby narozené v obci bydliště představují v průměru jen 40–45 % obyvatel obce. Nově se k nim však připojil i Středočeský kraj, kde – zřejmě v důsledku intenzivního přistěhování v posledních 10–20 letech

Struktura obyvatel podle rodinného stavu

Zatímco ještě **v roce 2001** mezi muži i ženami měly nejvyšší podíl **osoby žijící v manželství** (48, resp. 45 %), v roce 2011 je podobné rozložení zachováno pouze u žen, kde největší podíl představují ženy vdané (41 %), následované svobodnými (35 %). Mezi muži je ale již největší skupina svobodných (45 %), podíl ženatých mužů je o něco nižší (43 %).

– nyní rodáci tvoří pouze 42 % obyvatelstva. Ke značnému snížení podílu došlo ale i v hlavním městě – z 62 % na 52 %.

Populace stárne

Srovnání věkové struktury obyvatelstva při sčítáních v roce 2011 a 2001 potvrzuje trend postupného stárnutí populace. Podíl osob v produktivním věku (15–64 let) se sice od posledního sčítání téměř nezměnil a představuje té-

měř 70 % obyvatelstva, počet osob v postproduktivním věku (65 a více let) však v roce 2011 již převažuje nad dětskou složkou populace (0–14 let), zatímco ještě při posledním sčítání v roce 2001 tomu bylo naopak. K 26. 3. 2011 bylo v ČR 1 674 tis. osob ve věku 65 a více let, což představuje necelých 16 % populace, počet dětí do 14 let dosahoval 1 528 tis., tj. 14,5 %. Zatímco počet obyvatel v produktivním věku se zvýšil za deset let o téměř 200 tis. a počet

lidí starších 65 let o 260 tis., podíl i absolutní počet dětí do 14 let se od sčítání v roce 1980 stále snižuje. Mezi roky 2001 a 2011 nebyl již pokles tak výrazný jako v předchozích desetiletích, nicméně trend přetrvává.

Situace je poněkud rozdílná v jednotlivých regionech. Nejstarší obyvatelstvo má Praha, kde připadá na 100 seniorů přibližně 76 dětí. Naopak v krajích Středočeském, Ústeckém a Libereckém ještě stále počet dětí mírně převažuje nad počtem 65letých a starších.

Více svobodných a rozvedených

Struktura obyvatel podle rodinného stavu je u mužů a žen odlišná. Zatímco ještě v roce 2001 mezi muži i ženami měly nejvyšší podíl osoby žijící v manželství (48, resp. 45 %), v roce 2011 je podobné rozložení zachováno pouze u žen, kde největší podíl představují ženy vdané (41 %) následované svobodnými (35 %). Mezi muži je ale již největší skupina svobodných (45 %), podíl ženatých mužů je o něco nižší (43 %). U mužů i žen došlo za deset let k poklesu počtu i podílu ženatých/vdaných osob v populaci, naopak vzrostlo zastoupení svobodných a rozvedených. Tento vývoj není nijak překvapivý vzhledem k počtům sňatků a rozvodů v posledních (přinejmenším) dvaceti letech. Počet ovdovělých žen v populaci je, vzhledem k jejich vyšší naději dožití, 5krát vyšší než počet ovdovělých mužů.

Osoby, které ve sčítání uvedly jako alternativu k rodinnému stavu registrované partnerství osob stejného pohlaví, představují jen nepatrnou část populace. V trvajícím registrovaném partnerství žije celkem přes dva tisíce osob (2 055), u dalších více než dvou set osob takové partnerství zaniklo rozhodnutím soudu nebo úmrtím partnera.

Vzdělanost roste

Nadále pokračoval trend postupného zvyšování vzdělanostní úrovně obyvatelstva. I v roce 2011 nejpočetnější skupinou (téměř 3 mil.) zůstávají osoby se středním vzděláním bez maturity (vč. vyučení), přestože se jejich počet i podíl za deset let snížil. Dlouhodobě roste zastoupení lidí s vyššími stupni vzdělání. Počet osob s úplným středním vzděláním (s maturitou) nebo vyšším odborným vzděláním se oproti sčítání 2001 zvýšil o 15 % na téměř 2,8 mil. v roce 2011, což představuje téměř třetinu obyvatel starších 15 let. Ještě výraznější – více než 40 % – byl nárůst počtu vysokoškolsky vzdělaných, kterých bylo sečteno více než 1,1 mil. a představují tak v republikovém průměru přes 12 % obyvatel.

Existují značné rozdíly ve vzdělanostní struktuře obyvatelstva především mezi Prahou a ostatními regiony. Podíl osob s vysokoškolským vzděláním je v Praze výrazně nadprůměrný (více než pětina obyvatel, a zásluhou města Brna je vyšší také v Jihomoravském kraji více než 14 %). Naopak v Karlovarském, Ústeckém a také Libereckém kraji zastoupení těchto lidí zůstává pod 10 %.

Národnostní pestrost

Ve srovnání s předchozím sčítáním v roce 2001 výrazně poklesl podíl osob, které se přihlásily k nejčetnější – české národnosti. V roce 2001 deklarovalo českou národnost přibližně 9,25 mil. obyvatel ČR, tedy více než 90 %. V roce 2011 českou národnost uvedlo do formulářů 6,73 mil., tedy necelé dvě třetiny populace. Tento úbytek byl ale pouze částečně ve prospěch jiných národností. Hlavním důvodem úbytku je skutečnost, že značná část obyvatelstva využila zákonem dané možnosti na otázku národnosti a náboženského vy-

znání neodpovědět. Více než 2,74 mil. osob, tedy celých 26 % populace, totiž svou národnost nevedlo vůbec. Při sčítání v roce 2001 otázku na národnost nezodpovědělo pouze 1,7 % lidí. Z celkového počtu všech uvedených odpovědí představovala národnost česká při sčítání v roce 2001 celých 92 %, v roce 2011 pak jen 86 %, pokles je tedy zřetelný.

Naopak národnost moravskou uvedlo při sčítání 2011 téměř o polovinu více osob než v roce 2001 (522 tis. proti 380 tis.). Dalších 99 tis. lidí se přihlásilo ke dvojí národnosti – české a moravské. Počet osob deklarujících národnost slezskou se ve srovnání s rokem 2001 mírně zvýšil, zůstal ale nadále poměrně malý: 12,2 tis. v roce 2011 (dalších více než 4,5 tis. lidí ovšem uvedlo kombinaci národnosti moravské a slezské a 4,3 tis. kombinaci české a slezské).

Tradiční národnostní menšiny, slovenská, německá a polská, zaznamenaly stejně jako česká ná-

rodnost úbytek počtu příslušníků. K romské národnosti se přihlásilo v roce 2011 pouze 5,2 tis. osob, dalších 7,1 tis. však uvedlo dvojí národnost romskou a českou, celkem uvedlo romskou národnost (včetně kombinací s jinými) přes 13 tis. osob. Vyšší počty osob vykazují některé národnosti – např. ukrajinská, vietnamská a ruská.

Jak a kde bydlíme

K 26. 3. 2011 bylo sečteno více než 2,1 mil. domů, tj. budov, které jsou určeny k bydlení (např. rodinné, bytové domy, penziony pro seniory aj.) nebo slouží primárně k jiným účelům, ale je v nich minimálně jeden byt (např. škola s bytem) nebo nespádají ani do jedné z předchozích skupin, ale jsou v nich hlášeny osoby k trvalému pobytu (např. obecní úřady s ohlašovnou pobytu).

Z celkového počtu domů jich bylo k datu sčítání trvale obydleno 1 773 tis., tedy 82,5 %. Z pohledu

dlouhodobého vývoje se podíl obydlených domů z celkového počtu domů trvale snižoval, a to v průměru mezi sčítáními o 3–4 procentní body. V období 2001–2011 došlo ale v podstatě k zastavení tohoto poklesu. Důvodem byla zejména skutečnost, že desetiletí 2001 až 2011 lze označit za období s nejdynamičtějším růstem počtu obydlených domů a to v absolutním i relativním vyjádření. Ve velké míře to byl důsledek nové výstavby nebo rekonstrukce.

Období výstavby nebo rekonstrukce v rozmezí let 2001–2011 bylo uvedeno u více než 200 tis. obydlených domů. Nová výstavba domů se přitom jednoznačně koncentrovala do skupiny domů rodinných, a to převážně s jedním bytem. Z pohledu územního rozmístění byl nadprůměrný podíl obydlených domů s obdobím výstavby nebo rekonstrukce po roce 2001 především ve Středočeském kraji, kde překročil 16 % z celkového počtu obydlených domů. V ostatních krajích podíly oscilovaly z větší části kolem 11 nebo 10 %. Nejnižší podíl nové výstavby byl v kraji Ústeckém.

Změny temp růstu i změny struktury obydlených domů podle vlastníka domu potvrdily očekávané tendence. Proces privatizace domovního a bytového fondu probíhající s různou intenzitou od začátku devadesátých let se odrazil ve změně podílů právních forem vlastnictví obydlených domů. V období 1991–2011 se zvýšil podíl domů ve vlastnictví fyzických osob – což je dlouhodobě dominantní forma vlastnictví – z 81,9 % na 86,2 % při současném výrazném poklesu podílu vlastnictví obce nebo státu a podílu bytových družstev. Zatímco do roku 1991 byly obec a stát jednoznačně druhým největším vlastníkem domovního fondu, v roce 2011 již bylo na druhém místě spoluvlastnictví vlastníků bytů – tedy de facto opět forma vlastnictví fyzických osob. Změny

Připojení domácností k internetu

Jedinou otázkou směřující na vybavenost bytu byla otázka na osobní počítač. Více než 60 % bytových domácností uvedlo, že je osobním počítačem vybaveno, přičemž připojení k internetu je již samozřejmým standardem (má jej téměř 57 % ze všech bytů a 94 % bytů vybavených počítačem). O tom, že osobní počítač se stal běžnou součástí řady domácností, svědčí i poměrně vyrovnané podíly ve většině krajů (pouze v Karlovarském a Ústeckém kraji je podíl bytů vybavených PC s internetem nižší než 53 %, na druhé straně pouze v Praze je tento podíl vyšší než 60 %).

vlastnických forem mezi sčítáními 2001 a 2011 byly především odrazem finalizace privatizačního procesu. Část vlastníků, kteří v roce 2001 tvořili právníckou osobu založenou za účelem privatizace nebo byli zahrnuti do kombinace vlastníků, se transformovala do klasického bytového družstva nebo v případě převedení všech bytů do vlastnictví do formy „spoluvlastnictví vlastníků bytů (jednotek)“.

Struktura vlastnických forem v jednotlivých krajích odráží do určité míry charakter osídlení. Specifické rozložení bylo v hl. m. Praze, kde v porovnání s celorepublikovými hodnotami kromě nadprůměrného podílu vlastníků bytů – coby spoluvlastníků domů – byl i nejvyšší podíl domů ve vlastnictví obcí, státu a bytových družstev. Obdobné rozložení vlastnických forem bylo i v Karlovarském kraji. Zcela odlišné struktury měly kraje Středočeský, Kraj Vysočina, Jihomoravský a Zlínský, ve kterých dominovalo vlastnictví fyzických osob (kolem 90 %) a ostatní typy vlastnictví byly naopak pod průměrnými hodnotami ČR.

Neobydlené domy

Neobydlených domů bylo sečteno téměř 377 tis. – převážně rodinné domy. Nejčastějším důvodem neobydlenosti byla skutečnost, že se rodinný dům využívá k rekreaci. U značného počtu neobydlených domů ale zůstal důvod nezjištěn. Podíly neobydlených domů na celkovém domovním fondu v jednotlivých krajích se pohybovaly mezi minimální hodnotou 9,2 % (v Praze) až po maximum 25,3 % (v Jihočeském kraji). Více než pětina neobydlených domů byla celkem v šesti krajích – kromě Jihočeského i v krajích Středočeském, Plzeňském, Libereckém, Královéhradeckém a Kraji Vysočina.

K rozhodnému okamžiku bylo sečteno celkem 3 894 tis. trvale

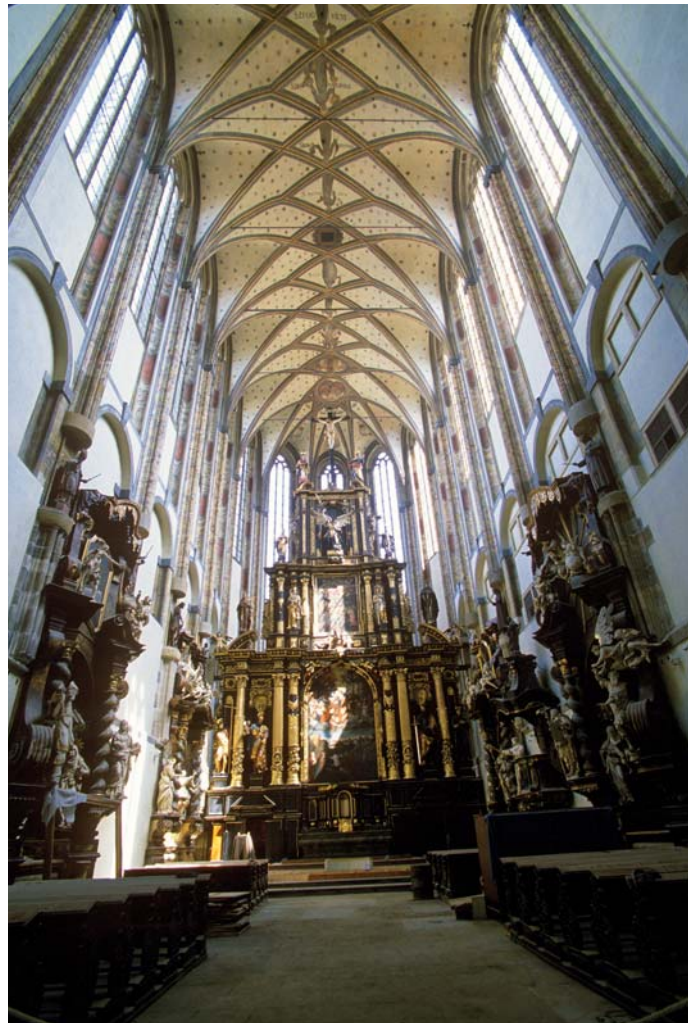
obydlených bytů. Struktura bytového fondu a její změny v podstatě kopírovaly vývoj a změny vlastnických forem u domů. Převaha bytů ve vlastním domě korespondovala s převahou rodinných domů v rámci domovního fondu. Po dočasném poklesu v roce 1991 se počty bytů ve vlastním domě opět zvyšovaly a v roce 2011 opětovně překročily hranici 1,4 mil. (naposledy to bylo v roce 1980).

Právní důvody

Od sčítání v roce 2001, ale ještě výrazněji v horizontu posledních 20 let – od sčítání v roce 1991, se podstatným způsobem změnilo zastoupení jednotlivých právních důvodů užívání, především se zcela obrátily proporce mezi byty v osobním vlastnictví a byty nájemními. Podíl obydlých bytů v osobním vlastnictví vzrostl z necelého 1 % v roce 1991 na 11 % v roce 2001 a v roce 2011 překročil 27 %. Byty v osobním vlastnictví se tak staly druhou nejpočetnější skupinou v bytovém fondu.

Rozdíl mezi jednotlivými kraji ve struktuře podle právního důvodu užívání bytu byly poměrně výrazné. Zatímco např. pro Středočeský kraj jsou typické byty ve vlastním domě (více než polovina všech bytů v kraji), v kraji Karlovarském jsou dominantní složkou byty v osobním vlastnictví (téměř 46 % bytového fondu). Zastoupení nájemních bytů se pohybuje od 9 % ve Zlínském kraji až po 28 % v Praze. Byty družstevní tvoří téměř pětinu všech bytů v kraji Moravskoslezském, ale také pouhých necelých 5 % v kraji Plzeňském.

Štěpánka Morávková
Marie Radolfová
oddělení metodiky, analýz
a diseminace sčítání

Struktura obyvatelstva podle náboženské víry

Rovněž změny vývoje, resp. struktury obyvatelstva podle náboženské víry byly ovlivněny vysokou mírou non-response. Při sčítání 2011 téměř 4,8 mil., tedy celých 45 % obyvatel ČR, ponechalo otázku na svou náboženskou víru bez odpovědi (v roce 2001 to bylo necelých 9 %, v roce 1991 pak 16 %). Z těch, kteří na otázku odpověděli, téměř dvě třetiny (62 %) deklarovaly, že jsou bez náboženské víry.

Věřící hlásící se k některé konkrétní církvi či náboženské společnosti představovali v roce 2011 celkovým počtem **1 467 tis.** pouze 14 % populace (tzn. čtvrtinu z těch, kteří na otázku odpověděli).

Ve srovnání s údajem z roku 2001 tento počet klesl na méně než polovinu. Naopak poměrně významná část obyvatel – více než 700 tis. (necelých 7 % populace a více než 12 % z těch, kteří odpověděli) – označila sama sebe jako věřící, ale nehlásící se k žádné církvi ani náboženské společnosti.

Nejvyšší počty věřících se přihlásily stejně jako v minulosti k Církvi římskokatolické – 1 083 tis., tj. přibližně desetina obyvatelstva a necelá polovina ze všech věřících. Ve srovnání s rokem 2001 to však představuje úbytek věřících o více než 60 %, obdobná je situace i u dalších dvou nejpočetnějších církví – Českobratrské církve evangelické a Církve československé husitské.